

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 101 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

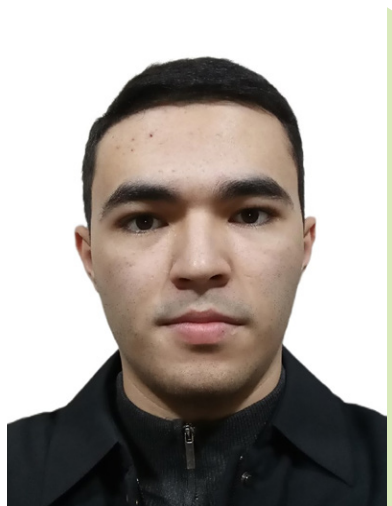

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	

MAMLAKATDA “YASHIL” IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li
Ma'mun universiteti Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar:
Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich
Ma'mun universiteti
“Iqtisodiyot” kafedrası dotsenti, PhD

Annotatsiya: Mazkur ishda mamlakatda “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari chuqur tahlil qilinadi. “Yashil” iqtisodiyot – atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga yo'naltirilgan zamonaviy yondashuvdir. Tadqiqotda “yashil” iqtisodiyotning asosiy tamoyillari, uning hozirgi holati, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari keng yoritiladi. Shuningdek, investitsiyalarni jalb qilish, soliq va subsidiyaviy rag'batlar, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, qonunchilikni takomillashtirish kabi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni kuchaytirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqiladi. Ushbu tahlillar asosida mamlakat iqtisodiyotini ekologik va iqtisodiy jihatdan barqaror tarzda rivojlantirishga xizmat qiluvchi strategiyalar shakllantiriladi.

Kalit so'zlar: “yashil” iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, energiya samaradorligi, atrof-muhitni muhofaza qilish, tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar, ekologik innovatsiyalar, investitsiyalar, iqlim siyosati, “yashil” texnologiyalar, davlat siyosati.

Abstract: This study provides a comprehensive analysis of the organizational and economic mechanisms for the development of the “green” economy in the country. The “green” economy is a modern approach aimed at ensuring a balance between environmental protection, the rational use of natural resources, and economic growth. The research examines the fundamental principles of the green economy, its current state, existing problems, and ways to address them. In addition, the study develops proposals to strengthen organizational and economic mechanisms such as attracting investments, implementing tax and subsidy incentives, introducing innovative technologies, and improving legislation. Based on these analyses, strategies for the environmentally and economically sustainable development of the national economy are formulated.

Key words: green economy, sustainable development, energy efficiency, environmental protection, organizational and economic mechanisms, environmental innovations, investments, climate policy, green technologies, state policy.

Аннотация: В данной работе проводится всесторонний анализ организационно-экономических механизмов развития "зелёной" экономики в стране. "Зелёная" экономика представляет собой современный подход, направленный на обеспечение баланса между охраной окружающей среды, рациональным использованием природных ресурсов и экономическим ростом. В исследовании рассматриваются основные принципы "зелёной" экономики, её текущее состояние, существующие проблемы и пути их устранения. Кроме того, разрабатываются предложения по усилению организационно-экономических механизмов, таких как привлечение инвестиций, внедрение налоговых и субсидийных стимулов, использование инновационных технологий и совершенствование законодательства. На основе проведённого анализа формулируются стратегии экологически и экономически устойчивого развития национальной экономики.

Ключевые слова: зелёная экономика, устойчивое развитие, энергоэффективность, охрана окружающей среды, организационно-экономические механизмы, экологические инновации, инвестиции, климатическая политика, зелёные технологии, государственная политика.

KIRISH

"Yashil" iqtisodiyot atamasi ekologik muvozanatni saqlab qolish va iqtisodiy o'sishni barqaror tarzda rivojlantirishga asoslangan tizimni ifodalaydi. "Yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish energiya samaradorligini oshirish, tabiiy resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish va ularni qayta ishlashni kengaytirishni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, "yashil" iqtisodiyotning rivojlanishi nafaqat ekologik, balki ijtimoiy va iqtisodiy o'sishga ham sezilarli darajada hissa qo'shadi. O'zbekiston iqtisodiyotining hozirgi holatini inobatga olgan holda, "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish zarurati tobora dolzarb bo'lib bormoqda.

Mamlakatda tarkibiy o'zgarishlarni chuqurlashtirish, iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlarini modernizatsiyalash va diversifikatsiyalash, hududlarni esa bir maromda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019–4-oktabrdagi PQ–4477–sonli qarori bilan "2019–2030–yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" tasdiqlangan.

Shuningdek, 2018–yilda O'zbekiston Respublikasi 2015–12-dekabrda qabul qilingan Parij bitimini ratifikatsiya qilgan va uni amalga oshirish bo'yicha milliy miqyosda belgilangan hissaga asosan 2030–yilgacha issiqxona gazlarining yalpi ichki mahsulot birligiga nisbatan solishtirma ajratmalarini 2010–yil darajasidan 10 foizga qisqartirish majburiyatini zimmasiga olgan.

Parij bitimi majburiyatlarini bajarish doirasida issiqxona gazlari ajratmalarini qisqartirish bo'yicha o'rta muddatli ustuvor vazifalar belgilangan. Ular doirasida iqtisodiyotda energiya va resurs sarfini kamaytirish, ishlab chiqarishda energiya tejamkor texnologiyalarni keng joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, Orolbo'yidagi ekologik tanglik oqibatlarini bartaraf etishga yo'naltirilgan strategik va tarmoq rejalari, dasturlar hamda normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqilmoqda va amaliyotga tatbiq etilmoqda.

Biroq iqtisodiyotning energiya samaradorligi yetarli darajada emasligi, tabiiy resurslardan oqilona foydalanilmasligi, texnologiyalar yangilanishining sustligi, shuningdek, "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishda innovatsion yechimlarni joriy etishda kichik biznesning faol ishtirok etmayotgani milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishning ustuvor maqsadlariga erishishda jiddiy to'siqlarga sabab bo'lmoqda.

Mavjud muammolarni bartaraf etish uchun iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida kam uglerodli rivojlanish va resurslarni tejash tamoyillarini tatbiq etish, ekologik toza va samarali texnologiyalarni joriy qilish, barqaror qishloq xo'jaligiga asoslangan yondashuvlarni integratsiya etish zarur. Bular orqali tabiiy va energiya resurslaridan foydalanish uslublarini tubdan o'zgartirish mumkin bo'ladi.

Uzoq muddatli istiqbolda "yashil" iqtisodiyotga o'tish quyidagi asosiy tamoyillarga tayanishi lozim: barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarga muvofiqlik; resurslardan oqilona foydalanish, barqaror iste'mol va ishlab chiqarish tamoyillariga sodiqlik; iqtisodiy hisob tizimiga ekologik va ijtimoiy mezonlarni integratsiya qilish; ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish maqsadlariga erishishda "yashil" vositalar va yondashuvlardan ustuvor foydalanish; iqtisodiyotning muhim tarmoqlarida raqobatbardoshlikni oshirish, ko'rsatkichlarni yaxshilash, "yashil" ish o'rinlarini yaratish va aholining farovonligini yuksaltirish orqali makroiqtisodiy maqsadlarga erishish; resurslardan samarali foydalanishga qaratilgan tadbirlarning investitsiyaviy jozibadorligini ta'minlash.

Shu munosabat bilan, iqlim o'zgarishi masalalarini milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga integratsiya qilishga qaratilgan "2019–2030–yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasi"ni amalga oshirish alohida ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

“Yashil” iqtisodiyot tushunchasi ilmiy adabiyotlarda ilk bor 1989–yilda Buyuk Britaniyada tayyorlangan “Blueprint for a Green Economy” (Barqaror “yashil” iqtisodiyot uchun reja) nomli hisobotda keng ommalashgan. Ushbu hisobotda “yashil” iqtisodiyotga iqtisodiy o’sishni ekologik barqarorlik va ijtimoiy adolat bilan uyg’unlashtiruvchi yondashuv sifatida qaralgan. Bu yondashuv muqobil iqtisodiy rivojlanish modelini shakllantirish zarurati bilan bog’liq bo’lib, ayniqsa global ekologik inqirozlar fonida dolzarb ahamiyat kasb etgan.

2008–yilda esa Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit bo’yicha dasturi (UNEP) tomonidan “yashil” iqtisodiyot rasmiy konsepsiya sifatida tan olingan va keng targ’ib etilgan. UNEP tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvda “yashil” iqtisodiyot nafaqat ekologik barqarorlikni, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirish va kambag’allikni kamaytirish vositasi sifatida qaraladi.

Xorijiy tadqiqotchilardan D. Pearce, E. Barbier va G. Atkinson kabi olimlar “yashil” iqtisodiyot konsepsiyasining nazariy asoslarini shakllantirganlar. Ular o’z tadqiqotlarida quyidagi tamoyillarni ilgari surgan:

- iqtisodiy o’sish bilan birga atrof-muhit muhofazasini uyg’unlashtirish;
- tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali ekologik xavfsizlikni ta’minlash;
- ekologik soliq tizimini joriy etish orqali ifloslantiruvchi faoliyatlarni iqtisodiy jihatdan cheklash;
- yashil texnologiyalarni rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy modelga o’tish.

E. Barbier (2010) o’zining mashhur “A Global Green New Deal” ishida “yashil” iqtisodiyot modelini inqirozdan chiqish va barqaror o’sishni ta’minlash vositasi sifatida tahlil qilgan. Shuningdek, G. Atkinson ekologik baholash usullarining iqtisodiy qaror qabul qilishdagi ahamiyatini asoslab bergan.

Mahalliy tadqiqotchilardan esa A. Zokirov, Sh. G’aniyev va M. To’raqulov kabi olimlar O’zbekiston sharoitida “yashil” iqtisodiyotning dolzarbligini ilmiy jihatdan asoslab berishgan. Ular o’z tadqiqotlarida quyidagilarga alohida e’tibor qaratgan:

- “yashil” iqtisodiyotga o’tishda davlat siyosatining ustuvor roli;
- energiya va resurslar samaradorligini oshirishda institutlarning ishtiroki;
- ekologik normativ-huquqiy bazani takomillashtirish zarurati;
- kichik va o’rta biznesni rag’batlantirish orqali innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish imkoniyatlari;
- Orolbo’yi mintaqasidagi ekologik inqirozlar fonida “yashil” yondashuvning alohida ahamiyati.

Shuningdek, bir qator mahalliy dissertatsiya va ilmiy maqolalarda “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirishda energetika, transport, qishloq xo’jaligi va sanoat sohalarida mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo’llari tahlil etilgan. Jumladan, iqlim o’zgarishi sharoitida iqtisodiyotning turli tarmoqlarini transformatsiya qilishga qaratilgan yondashuvlar dolzarblashmoqda.

Xulosa qilib aytganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko’rsatadiki, “yashil” iqtisodiyot bugungi kunda nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham iqtisodiy siyosatning ajralmas tarkibiy qismiga aylanmoqda. Bu boradagi xorijiy tajriba va mahalliy ilmiy yondashuvlarni uyg’unlashtirish esa O’zbekiston uchun muhim strategik yo’nalish hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Mazkur maqolada tadqiqot metodologiyasi sifatida asosan ikkita asosiy yondashuv – hujjatlar tahlili va holatni o’rganish (case study) usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning dastlabki bosqichida “yashil” iqtisodiyotning nazariy asoslari, tamoyillari hamda uni mamlakat iqtisodiy tizimiga integratsiya qilish imkoniyatlari o’rganildi. Bunda ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari, hukumat qarorlari va amaldagi qonunchilik hujjatlari tahlil qilindi.

Keyingi bosqichda O’zbekistonda mavjud tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning mazmuni, ularning amaliy samaradorligi hamda kelgusidagi rivojlanish istiqbollari o’rganildi. Ushbu bosqichda iqtisodiy siyosat, energetika, ekologiya va investitsiya sohalariga oid davlat dasturlari va ularning ijrosi tahliliy jihatdan baholandi.

Bundan tashqari, tadqiqot doirasida xalqaro tajriba, xususan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlari, Janubiy Koreya, Yaponiya va boshqa rivojlangan davlatlarning “yashil” iqtisodiyotga asoslangan strategiyalari, ularning huquqiy, moliyaviy va institutsional mexanizmlari o’rganildi. Bu tajribalar orqali O’zbekiston uchun moslashtirilgan yondashuvlar ishlab chiqishga asos yaratildi.

Tadqiqot davomida qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, mantiqiy tahlil, umumlashtirish kabi ilmiy usullardan ham foydalanildi. Bu metodlar yordamida mavjud muammolar chuqur tahlil qilinib, ularni bartaraf etish bo’yicha amaliy takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirishda ishtirok etuvchi asosiy institutlar, ularning funksiyalari va mazkur jarayondagi o’rni to’g’risida batafsil ma’lumotlar taqdim etildi (jadvalda keltirilgan). Bu tuzilmalarning

samarali faoliyati “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasining muvaffaqiyatli amalga oshirilishida muhim omil hisoblanadi.

Mamlakatda “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish – bu ekologik barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy o'sishni uzluksiz saqlab qolish uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlar majmuasini joriy etish jarayonidir. “Yashil” iqtisodiyot mohiyatan, atrof-muhitni himoya qilish, tabiiy resurslardan oqilona va samarali foydalanish, shuningdek, chiqindilar hajmini kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy faoliyatni o'z ichiga oladi.

Quyida mamlakatda “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish uchun takomillashtirilishi lozim bo'lgan asosiy tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar bayon etiladi:

“Yashil” iqtisodiyotga o'tish bo'yicha davlat siyosati strategik va tizimli yondashuvga asoslanishi lozim. Ushbu siyosat iqlim o'zgarishi bilan kurashish, atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya samaradorligini oshirish hamda “yashil” texnologiyalarni rivojlantirish kabi ustuvor yo'nalishlarni qamrab olishi kerak.

“Yashil” iqtisodiyot sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlar – ekologik soliq tizimi, chiqindilarni qayta ishlashga oid me'yoriy normalar, ekologik sertifikatlash tizimi – zamon talablari asosida yangilanishi va kuchaytirilishi zarur. Bu borada xalqaro tajriba va standartlarga mos keluvchi yondashuvlar joriy qilinishi muhim ahamiyat kasb etadi(1-jadval).

1-jadval. “Yashil” iqtisodiyotni rivojlantirishda ishtirok etuvchi asosiy tashkiliy tuzilmalar¹.

Tashkilot nomi	Asosiy funksiyasi	Rivojlanishdagi roli
O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi	“Yashil” energiya strategiyasini ishlab chiqish	Muvofiqlashtiruvchi organ
Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi	Ekologik me'yorlar va monitoring	Nazorat va me'yoriy boshqaruv
Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi	“Yashil” loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash	Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish
O'zbekiston innovatsiyalar agentligi	“Yashil” texnologiyalarni rivojlantirish	Innovatsion yechimlar targ'iboti
“Yashil” energiya jamg'armasi (agar mavjud)	Moliyalashtirish va grantlar ajratish	Moliyaviy mexanizm

“Yashil” iqtisodiyotga o'tish jarayoni mamlakatda ekologik barqarorlikni ta'minlash, iqtisodiy o'sishni uzluksiz saqlash va ijtimoiy farovonlikni yuksaltirish yo'lida muhim strategik yo'nalish hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda muvaffaqiyatli natijalarga erishish turli tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarni to'g'ri shakllantirish va takomillashtirishni talab etadi. Quyida “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirishga xizmat qiluvchi asosiy mexanizmlar yoritib beriladi:

1. Hukumat siyosati va normativ-huquqiy baza

Yashil iqtisodiyotga o'tishni ta'minlash uchun davlat siyosati strategik, tizimli va barqaror yondashuvlarga asoslanishi lozim. Bu borada iqlim o'zgarishiga moslashish, atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya samaradorligini oshirish va “yashil” texnologiyalarni rivojlantirish bo'yicha ustuvor yo'nalishlarni o'z ichiga olgan hujjatlar ishlab chiqilishi kerak. Mavjud qonunchilikka ekologik soliq, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik sertifikatlash bo'yicha normalarni kiritish, amaldagilarini esa yangilash zarur. Bundan tashqari, ekologik innovatsiyalarni rag'batlantiradigan, “yashil” texnologiyalarni rivojlantiradigan va bu sohada sog'lom raqobatni shakllantiradigan huquqiy asoslar yaratilishi lozim.

2. Moliyaviy va iqtisodiy mexanizmlar

Yashil iqtisodiyotning samarali ishlashi moliyaviy ta'minot va iqtisodiy rag'batlantirish vositalari bilan chambarchas bog'liq. Ekologik soliqlar va atrof-muhitga zarar yetkazuvchi faoliyatni cheklashga qaratilgan to'lov mexanizmlarini joriy etish muhimdir. Shu bilan birga, ekologik toza texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etishga qaratilgan subsidiyalar orqali rag'batlantirish mexanizmlari yo'lga qo'yilishi kerak. “Yashil” moliyalashtirish doirasida ixtisoslashgan fondlar, “yashil” obligatsiyalar va ekologik loyihalarni moliyalashtirish instrumentlarining ahamiyati ortmoqda. Davlat-xususiy sheriklik asosida amalga oshiriladigan loyihalar, ayniqsa, “yashil” infratuzilmani rivojlantirishda muhim o'rin egallaydi.

3. “Yashil” texnologiyalarni rivojlantirish

Yashil iqtisodiyot innovatsion texnologiyalarsiz tasavvur etilmaydi. Ekologik texnologiyalarni ishlab chiqish, joriy etish va ommalashtirish davlat va xususiy sektor hamkorligida amalga oshirilishi kerak. Ilmiy-tadqiqot ishlanmalariga sarmoya kiritish, “yashil” texnologiyalarni tijoratlashtirish, texnologik yangilanishlar uchun soliq

1 Muallif tomonidan ishlanma

imtiyozlarini taqdim etish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, quyosh, shamol, geotermal va boshqa qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishga oid davlat dasturlarini kengaytirish talab etiladi.

4. Ta'lim va xabardorlik

Yashil iqtisodiyotga o'tishni qo'llab-quvvatlashda aholining ekologik savodxonligi va xabardorligi muhim rol o'ynaydi. Ta'lim tizimida "yashil" iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik kabi mavzularni o'rgatish bo'yicha maxsus dasturlar joriy etilishi kerak. Jamiyatda ekologik madaniyatni shakllantirish uchun ommaviy axborot vositalari, fuqarolik jamiyati institutlari va ta'lim muassasalari orqali keng qamrovli xabardorlik ishlari olib borilishi lozim.

5. Monitoring va baholash tizimi

Yashil iqtisodiyotni joriy etish va uning samaradorligini oshirish uchun uzluksiz monitoring va baholash tizimini yaratish zarur. Bu tizim orqali resurslardan foydalanish samaradorligi, chiqindilar hajmining kamayishi, qayta ishlash darajasi, energiya tejamkorligi kabi ko'rsatkichlar doimiy nazorat qilinadi. Atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi faoliyatlar ustidan kuchli ekologik nazorat o'rnatilishi, ekologik xavfning oldini olishga qaratilgan choralar tizimi yo'lga qo'yilishi lozim.

O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar hozirgi davrda yetarlicha shakllanmagan bo'lsa-da, bu boradagi zarur infratuzilma va institutsional asoslar bosqichma-bosqich yaratilmoqda. Mamlakatda ushbu yo'nalishda dastlabki ijobiy qadamlar qo'yilgan bo'lib, bir qancha hukumat dasturlari doirasida ekologik xavfsizlikni ta'minlash, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini shakllantirish kabi amaliy loyihalar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan birga, ushbu tashabbuslarning samaradorligini oshirish uchun moliyaviy, tashkiliy va normativ-huquqiy mexanizmlarni kompleks tarzda ishlab chiqish va takomillashtirish zarur. Hozirgi holatda ushbu mexanizmlar fragmentar xarakterga ega bo'lib, ularning o'zaro integratsiyasi va amaliy natijadorligi yetarli emas.

Yashil iqtisodiyotga samarali o'tish uchun xalqaro tajriba va hamkorlik muhim omil hisoblanadi. Xususan, Yevropa Ittifoqi, Skandinaviya mamlakatlari, Janubiy Koreya va Yaponiya kabi davlatlar tomonidan yo'lga qo'yilgan barqaror iqtisodiy yondashuvlar tahlil qilinib, O'zbekiston sharoitiga moslashtirilgan holda joriy etilishi lozim. Bunday tajriba almashinuvi orqali energetika, transport, qishloq xo'jaligi va sanoat sohalarida "yashil" texnologiyalarni keng joriy etish imkoniyatlari kengayadi.

Bundan tashqari, "yashil" iqtisodiyotning muvaffaqiyatli rivojlanishi jamiyatning ekologik madaniyati va xabardorligiga ham bevosita bog'liqdir. Ekologik ta'lim tizimini takomillashtirish, aholining barcha qatlamlari uchun "yashil" iqtisodiyotning mohiyati va ahamiyatiga oid axborot-kengash va o'quv dasturlarini tashkil etish, fuqarolarning ekologik mas'uliyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

"Yashil" iqtisodiyotga o'tish ekologik muvozanatni saqlash, iqtisodiy o'sishni barqarorlashtirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlovchi muhim strategik yo'nalish hisoblanadi. O'zbekistonda ushbu jarayonni izchil amalga oshirish uchun zamonaviy tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish talab etiladi. Bugungi kunda energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini takomillashtirish va ekologik innovatsiyalarni keng joriy etishga qaratilgan bir qator davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Biroq, mavjud chora-tadbirlarning yanada samarali bo'lishi uchun huquqiy, moliyaviy va tashkiliy mexanizmlar chuqur takomillashuvga muhtoj. Shu nuqtai nazardan, "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatini aniq strategik yo'nalishlar asosida shakllantirish, mavjud qonunchilikni ekologik talablarga moslashtirish, "yashil" texnologiyalarni rag'batlantirishga xizmat qiluvchi iqtisodiy mexanizmlarni yo'lga qo'yish zarur. Shuningdek, ekologik ta'lim va aholining xabardorligini oshirish orqali jamiyatda "yashil" iqtisodiyotga nisbatan ongli munosabatni shakllantirish lozim. Xalqaro tajriba va ilg'or amaliyotlarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirib joriy etish, xorijiy hamkorlik asosida ekologik loyihalarni amalga oshirish orqali bu yo'nalishdagi islohotlar samaradorligini oshirish mumkin. Yuqoridagilarga asoslanib aytilish mumkinki, O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotni shakllantirish va barqaror rivojlantirish imkoniyati mavjud bo'lib, bu boradagi tizimli yondashuv va institutsional islohotlar kelajakdagi iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishiga aylanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. OECD (2023). Green Growth and Sustainable Development. Paris: OECD Publishing.
2. UNEP (2022). Green Economy: Principles and Approach. United Nations Environment Programme.
3. Karimov S. (2021). "Yashil" iqtisodiyot: nazariya va amaliyot. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
4. Qodirov A. (2020). Barqaror rivojlanish va "yashil" iqtisodiyot asoslari. Toshkent moliya instituti ilmiy jurnali.
5. World Bank (2023). The Role of Green Investments in Emerging Economies. Washington, D.C.
6. ILO (2021). Green Jobs and Just Transition. International Labour Organization.

7. Xalqaro energetika agentligi (IEA) (2022). Renewables 2022: Analysis and Forecast to 2027.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, PQ-4477-son (2019-4-oktabr). Atrof-muhitni muhofaza qilish va "yashil" iqtisodiyot sohasidagi islohotlar to'g'risida.
9. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi (2022). "Yashil" texnologiyalarni rivojlantirish konsepsiyasi.
10. Muhammadiev Sh. (2023). "Yashil" energetika va iqtisodiy o'sish: imkoniyatlar va muammolar. "Iqtisodiyot va ta'lim" jurnali, №2.
11. www.lex.uz

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
